

та особистісного духовного здоров'я. Так само, як людина не помічає повітря, яким дихає, поки його вдосталь, як не помічає вона здоров'я, коли не хворіє, у здоровому суспільстві малопомітними є об'єднанчі загальносуспільні ідеї. Зате добре відчутним є їхній дефіцит. А це означає, що, коли йдеться про хворий соціальний організм (як це має місце у випадках з пострадянськими кризовими соціумами), мудрий політик мусить бути "цілителем від культури", – культурополітиком.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Герцен А. И. Былое и думы // Сочинения: В 4 т. – М., 1988. – Т. 3.
2. Гончарук М. Українське національне відродження XIX століття // Вісник АН України, 1993. – № 9.
3. Грушевський М. С. Визволення Росії та українське питання. – СПб., 1907.
4. Драгоманов М. Нариси Української Соціалістичної Програми. Передне слово до Громади. – К.: Серп і молот, 1918.
5. Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст. – К., 1993.
6. Іван Лисяк-Рудницький. Історичні есе. – К., 1994. – Т. 1.
7. Костомаров М. "Брати українці". – К, 1863.
8. Костомаров М. Две русские народности // Основа, 1861. – № 3.
9. Кравчук Л. М. Держава і влада. Розділ І. – К., 2001.
10. Ленін В. Повне зібрання творів. – Т. 20.
11. Лисицин Е. М. Національна ідея і стратегія національної безпеки // "Стратегія національної безпеки України: проблеми розробки і імплементації" (матеріали науково-практичного семінару НІСД і Центру міжнародної безпеки та стратегічних студій, 28 березня 2000 р.). – К., 2000.
12. Міхновський М. Самостійна Україна. – Лондон, 1967.
13. Михайло Грушевський. Місія Драгоманова // "Україна". – 1926. – ч. 2-3.
14. Послання Президента України до Верховної ради України Доповідь "Про внутрішнє і зовнішнє становище України у 2005 році". – К., 2005.
15. Свідзинський А. Речники української незалежності на зламі століть // Розбудова держави. 1997. №№ 4, 5.
16. Турченко Ф. Г. Микола Міхновський: життя і слово. – К., 2006.
17. George S. N. Luckyj Young Ukraine/The brotherhood of Saints Cyril and Methodius in Kiev, 1845 – 1847. University of Ottawa Press, 1991.

А н н о т а ц и я

Рассматривается эволюция национальной идеи в творчестве украинских мыслителей и общественно-политических деятелей, ее влияние на национально-освободительное движение во второй половине XIX – начале XX в.

Наталія Краснянська

МІЖЕТНІЧНІ ВІДНОСИНИ НА ОДЕЩИНІ

Національні, міжетнічні відносини - одна з гострих проблем сучасності. Від її розв'язання значною мірою залежать збереження миру в світі, охорона прав та свобод людини і народів. Міжетнічні зіткнення, як показує досвід, руйнують державність, завдають незчисленного лиха всім народам, "б'ють" по їхній життєдіяльності, підривають

основи добробуту, породжують ненависть, недовіру, ворожнечу між людьми та народами. Кінець ХХ ст. висунув реальні питання, пов'язані з правом народів на самовизначення – з одного боку, та збереження територіальної цілісності й недоторканності народів – з іншого. У світовому аспекті потребують свого розв'язання проблеми правового становища етнічних меншин, гармонійного сполучення прав людини та прав народів (націй), правового врегулювання міжетнічних протистоянь.

Іде пошук нових форм взаємовідносин етносів, народів, держав на основі злагоди, взаєморозуміння.

Споконвіку на території України живуть люди різних національностей. За даними перепису 1989 р. тут проживає близько 130 національностей. Корінний і найчисленніший етнос – українці (37,4 млн. або 72,7%). Іноетнічне населення становить понад 14 млн або 27,3% від усього населення.

Незалежна Українська Держава, спираючись на давні традиції, позитивний міжнародний досвід, створює реальні умови для рівноправного розвитку представників всіх етносів, що осіли на її теренах. Державна політика у галузі міжнаціональних відносин має на меті утвердження в Україні загальнонародських принципів свободи, гуманізму, соціальної справедливості та рівноправності громадян усіх національностей. Правові засади цієї політики ґрунтуються на принципах Загальної декларації прав людини, Рамкової Конвенції про захист національних меншин, законів України “Про національні меншини в Україні”, “Про біженців”, “Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні”, “Про громадянство”, “Про мови в Україні”, “Про освіту”, “Основах законодавства України про культуру” тощо.

Усім громадянам України, незалежно від національності, гарантується право користуватися і навчатися рідною мовою, розвивати національні культурні традиції, використовувати національну символіку, відзначати національні свята, сповідувати свою релігію. Дискримінація за національною ознакою забороняється і карається законом [1, 5]. У 2004 році в Україні було зареєстровано 300 організацій національних меншин, які представляють 38 народностей, що проживають на наших землях. Турбота про національні меншини стала однією з вузлових проблем національної державної політики. У той же час ми активно виступаємо проти сепаратистських вимог деяких політиків про передачу Криму Росії, щодо створення автономій у південних та східних районах і претензій румунів на Північну Буковину тощо. Адже такі дії спрямовані на підірив суверенітету та територіальної цілісності України.

Зупинимось докладніше на міжетнічних відносинах у багатонаціональній Одещині. З давніх давен на цій території проживали люди різних націй і народностей. Таке інтернаціональне товариство скріплене нелегкою загальною історичною долею, взаємодопомогою і довір'ям. За даними перепису 1989 р. тут є представники більш як ста націй і національностей. Питома вага в загальній чисельності населення складає: українців – 55%; росіян – 27,6%; болгар – 6,4 %; молдаван – 5,5%; євреїв – 2,7%; гагаузів – 1%; білорусів – 0,8% [2, 20]. Є поляки, чехи, албанці та представники інших національностей. Найбільша строкатість спостерігається у південно-західній частині – межиріччя Дністра і Дунаю. У північних і центральних районах краю населення за своїм національним складом однорідніше; там живуть переважно українці.

Необхідно зазначити, що історично-географічною особливістю стало формування тут районів з компактним заселенням вихідців з певних національних груп: болгар, молдаван, гагаузів. Усього є таких 88 пунктів. Найбільше їх – у Тарутинському (23), Болградському (18). Понад 70% національних груп замешкують у сільській місцевості.

Усе це свідчить, що при вирішенні складних етнопонаціональних питань, потрібно особливо чуйно й виважено ставитись до проблем національного культурного відродження кожної національної меншини, створення сприятливих умов для задоволення її соціально-економічних, духовних, екологічних і господарських потреб.

Справа ускладнюється також і тим, що (як для Півдня України в цілому, так і для Одещини – зокрема) гостро постає питання національного відродження самого українства. Українці набули статусу державної нації. Проте культурні та мовні проблеми, принаймні в містах Півдня, для них залишаються складними й невирішеними. Україна мусить у цьому випадку розв'язати подвійне завдання: сприяти розвитку своєї культури і задоволення всіх культурних потреб національних меншин. Мова йде також про поступовий процес інтеграції населення у нове етносоціальне середовище, пов'язане з визнанням України як держави всіх громадян, що проживають на її території, з розширенням сфери вживання української мови та культури. Життя свідчить: цей процес проходить досить складно. Українці, як етнос, мають історичне, моральне, юридичне право на збереження та відтворення своїх духовних цінностей. Таке ж право мають представники всіх національностей, що бережуть свою етнічну спадщину.

Із прийняттям 1989 р. “Закону про мови” українська мова здобула статус державної. Поступово, хоча й надзвичайно низькими темпами, в області зростає кількість україномовних шкіл. Збільшується обсяг періодичних видань, посібників, підручників, художньої літератури українською мовою, що сприяє підвищенню загальної мовної культури громадян, вихованню в них поваги до державної мови. Коли до прийняття “Закону про мови” в Одесі було всього дві українські школи, то тепер їх п'ятьдесят [3, 20]. Але цього замало: українці складають половину населення міста, а навчаються рідною мовою лише 11% школярів.

Політика у сфері мови забезпечує громадянам вільний вибір мови навчання дітей і в той же час надає можливість широкого вивчення державної мови у навчальних закладах, що обумовлює відповідну орієнтацію в системі освіти, культури, науки, інформатики. Така політика спрямована на поєднання в діяльності органів влади принципу державності української мови з гарантіями розвитку та використання мов національних меншин. На початок 2004 – 2005 навчального року в Одеській області працювало 11 денних загальноосвітніх навчальних закладів з молдавською мовою викладання, в яких навчалось 7087 учнів. Крім того, діяло 7 змішаних російсько-молдавських шкіл (їх відвідувало 3146 учнів). У 1993 року в Болграді відкрито болгарсько-українську гімназію (150 учнів). У 40 школах діє 96 факультативних груп для вивчення болгарської мови [4, 20-23]. Там вивчаються також грецька і польська мови. Діяльно залучилася до суспільно-політичного та культурного життя єврейська спільнота: відкрито дитячий садок, державну і приватну школи з вивчення івриту та історії єврейського народу. Діє 21 культурно-просвітницький центр. Вдосконалюється система підготовки та перепідготовки кадрів для національних меншин.

При Одеському держуніверситеті, Ізмайльському педінституті, Білгород-Дністровському педагогічному училищі відкрито факультети та створено навчальні групи з підготовки фахівців болгарської, гагаузької, молдавської, німецької філології і групи вчителів початкових класів. Організовано підготовку вчителів в Одеському Південно-Українському педагогічному університеті за спеціальністю “ідиш, іврит і російська мова”.

Значну допомогу в підготовці фахівців надають навчальні заклади Болгарії, Молдови, інших країн. Усе це, безумовно, сприятиме національно-культурному розвитку кожної етнічної меншини. Поряд із тим сучасна система навчальних закладів, де викладання ведеться тільки деякими мовами, ще не повною мірою відповідає культурно-освітніямським

запитам національних груп, яких значно більше. Тобто існує певна неврівноваженість між етнокультурними потребами населення в галузі освіти і реальними послугами, що здійснюються на практиці державними органами.

Важливим кроком на шляху створення сприятливих умов для етнокультурного розвитку національних меншин є діяльність щодо поліпшення видавничої справи. Задля об'єктивності слід зазначити: цей напрям культурницької роботи в умовах переходу до ринку став кон'юктурним і практично недостатньо контролюється державою. Саме тому Кабінет Міністрів України виділив ресурси, кошти і поліграфічні потужності для випуску друкованої продукції мовами національних меншин. Болгарською, єврейською та гагаузькою друкує літературу одеське видавництво "Маяк". Виходять тижневики болгарською, молдавською, єврейською, циганською мовами. Окремі газети дублюються молдавською та болгарською мовами. П'ятьма мовами веде передачі Обласне радіо. Річний обсяг радіомовлення болгарською мовою в Одеській області становить 24 год., а телепрограм – 16 год.

Помітні зміни відбуваються також і в розвитку театрального, музичного мистецтва, народної творчості, у діяльності бібліотек та музеїв для етнічних груп.

Традиційно проводяться фестивалі, свята національних культур – молдавської, болгарської, гагаузької тощо. Популяризуються досягнення народної творчості кожної національної меншини, а такі заходи перетворюються на свята міжнаціонального єднання, порозуміння, злагоди. Важливо додати: в рамках фестивалів проводяться й суто наукові конференції з проблем історії, культури, сучасних проблем розвитку національних меншин. Дійовим інструментом розширення знань з історії, культури, народного побуту, традицій українського й іноетнічного населення є музеї. У селі Кам'янці Ізмаїльського району створено унікальний Народний музей історії розселення і життя придунайських болгар, в Арцизькому районі (села Задуніва, Холмське) зібрані цінні етнографічні матеріали про болгарських селян XIX – XX ст. Загалом функціонує понад 60 музеїв з історії та побуту болгарського і гагаузького народів.

Життя свідчить: одним з ключових питань державотворення є зростання довіри національних меншин до держави. Саме тому виняткового значення набувають проблеми, пов'язані з рівнем патріотичної свідомості та практичною поведінкою всіх національних спільнот [5, 35]. Не дивлячись на досить складні умови соціально-економічного, політичного та культурного розвитку на сучасному етапі розбудови Української Держави, національні меншини Одещини позитивно сприйняли Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року і пов'язують з нею свій подальший розвиток.

Отже, створення цивілізованих міжнаціональних відносин в Україні стало суттєвим досягненням суспільства. Вдалося найголовніше – зберегти мир, що є найважливішою передумовою вирішення всіх соціально-економічних і політичних проблем.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України. – К, 1996.
2. Сучасна етнокультура та етнополітична ситуація на Півдні України і актуальні проблеми державного управління: Матеріали регіональної науково-практичної конференції. – Ч. 1. – Одеса, 1997.
3. Ярещенко О. Одеська "Просвіта": історія, сучасність: Історико-популярний нарис. – Одеса, 1998.
4. Національні меншини України: Інформаційний довідник. – К., 1995.
5. Мала енциклопедія етнології та етнографії. – К., 1996.

А н н о т а ц и я

Исследуется проблема гармонического, равноправного культурного развития этнических меньшин Одесской области в современных условиях.

Олена Березюк

НАЦІОНАЛЬНИЙ КОМПОНЕНТ В ОСВІТНЬО-ВИХОВНИХ СИСТЕМАХ НАВЧАЛЬНИХ УСТАНОВ

Наукою доведено, що справжня навчально-виховна робота з дітьми та молоддю повинна бути глибоко національною за сутністю, змістом, характером. І центральне місце у цьому відіграють освітньо-виховні системи навчальних установ.

Зміст освіти педагогічних закладів має використовувати національний компонент, що наповнить його культурно-історичним надбанням рідного народу, допоможе сформувати громадянина, здатного до свідомого суспільного вибору.

Цій проблемі присвятили наукові праці вітчизняні та зарубіжні вчені І. Бех, С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Лозова, Г. Сорока, М. Стельмахович, О. Сухомлинська, Є. Барішнікова, В. Караковський, Л. Новикова, А. Хуторской, І. Якиманська та інші.

Автор поставив за мету показати роль національного компонента у змісті роботи освітньо-виховних навчальних установ. Основні завдання – визначити сутність, характерні риси, закономірності освітньо-виховних систем, а саме – національної освітньо-виховної системи, її будову, шляхи та засоби реалізації.

У науковій літературі існує велика кількість підходів, концепцій, щодо самого поняття “освітньо-виховна система”. Так, петербурзькі дослідники І. Колесникова, Є. Барішнікова та інші вважають, що освітньо-виховні системи відбивають специфічний спосіб організації навчально-виховного процесу на рівні конкретної установи, організації і тим самим підкреслюють значущість організаційно-процесуальної сторони навчально-виховної діяльності [1]. Л. Новикова висловлює міркування, що освітньо-виховна система є цілісним організмом, що виникає у процесі взаємодії основних компонентів навчання і виховання (цілі, суб'єкти, їхня діяльність, спілкування, відносини, матеріальна база) і має такі інтегративні характеристики, як спосіб життя колективу, його психологічний клімат [1].

На думку В. Лозової, Г. Сороки та інших, освітньо-виховна система - це упорядкована цілісна сукупність компонентів, які сприяють розвитку особистості [2].

Освітньо-виховна система має певні характерні риси, внутрішню будову, зв'язки з навколишнім середовищем, етапи розвитку і розв'язує наступні педагогічні завдання: формує в молоді цілісну систему наукових знань про природу, суспільство, людину; навчає оволодівати прийомами і способами основних видів людської діяльності; розвиває креативні здібності особистості, її нахили та таланти, прагнення і здатність до самореалізації, самопізнання; формує ціннісні відносини до різних сторін навколишньої дійсності і до самих себе; створює в освітній установі колектив, сприятливе середовище для розвитку та життєдіяльності особистості.

Робота освітньо-виховної системи дотримується певних принципів, а саме: цілеспрямованості, цілісності, відкритості, саморозвитку.

Щодо внутрішньої будови будь-якої освітньо-виховної системи, то вчені висловлюють різні точки зору про склад її компонентів. Це пояснюється складністю і